

FIZIČKO KAŽNJAVANJE NA RAZMEĐU ZLOSTAVLJANJA DJECE I DRUŠTVENOG PRIHVAĆENOG RODITELJSKOG PONAŠANJA

Nina Pečnik

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Studijski centar socijalnog rada

Pregledni znanstveni članak

UDK 354.65-053.2(497.5)

Primljeno: listopad 1996.

U članku su opisane štetne posljedice fizičkog kažnjavanja te društvena prihvaćenost fizičkog kažnjavanja i zlostavljanja djece. Izneseni su neki rezultati istraživanja roditelja koji su evidentirani zbog ugrožavanja djece i roditelja iz opće populacije između kojih nije utvrđena razlika u učestalosti korištenja fizičke agresije prema djeci. Autorica dalje raspravlja o socijalnoj politici prema fizičkom kažnjavanju, a završava navođenjem nekih alternativa fizičkom kažnjavanju.

1. ŠTETNOG FIZIČKOG KAŽNJAVANJA DJECE

Kad se dijete ponaša na način kojim ugrožava sebe, druge ili norme društveno prihvatljivog ponašanja, odrasli koji za njega brinu nastoje takvo ponašanje smanjiti ili zaustaviti. Često pritom nanose bol ili zastrašuju djecu kako bi prestala s neželjenim ponašanjem zbog straha od posljedica. Međutim, istraživanja pokazuju da namjerno nanošenje boli (npr. udarac po stražnjici djeteta) osim straha i izbjegavanja ponašanja koje je do udarca dovelo izaziva i niz drugih popratnih pojava (Dillenburger i Keenan, 1994.). Među njima su i:

1. Učenje putem oponašanja, tj. učenje po modelu

Bandura (1973., prema *ibid.*) je istaknuo da su djeca "poput ogledala" te da oponašaju agresivno ponašanje roditelja (npr. prema mlađoj braći).

2. Burna reakcija

Bol zadana fizičkom kaznom uzrokuje snažnu djetetovu reakciju koja se očituje u porastu mišićne napetosti, plakanju, vikanju, ritanju. Kad je agresivnim ponašanjem izazvana bol, oponašanje agresivnog ponašanja je snažnije nego kad je dijete samo opazalo agresivno ponašanje (npr. na TV).

3. Privremeno potiskivanje reakcije

Udarac može zaustaviti neželjno ponašanje - privremeno. Ono se obično ponovo javi, i tada, da bi ga se zaustavilo, udarac treba biti jači. Dovedemo li tu pojavu do ekstrema, dolazimo do smrtno kazne.

4. Učenje izbjegavanja boli, ali i osoba koje nanose bol

Na primjer dijete trči na cestu i dobiva udarac. Ono će možda naučiti izbjegavati cestu, ali se vjerojatno neće zaustaviti ako za njim trči osoba koja ga je udarila jer je naučilo izbjegavati i nju.

5. Negativno emocionalno uvjetovanje

Udarac je neugodan podražaj koji se asocira s negativnim emocijama. Dijete putem klasičnog uvjetovanja negativne emocije asocira i s osobom koja je zadala udarac te one označavaju odnos nje i djeteta.

6. Generalizirano potiskivanje reakcija

Udaranje djeteta može dovesti do smanjivanja na samo neželjenog već i prilagođenog djetetovog ponašanja. Ono se može povući iz igre s vršnjacima, postati izolirano i sramežljivo.

Neke od tih pojava obuhvaćene su i u *Deset razloga da ne udarite svoje dijete* koje ćemo navesti u cijelosti zbog njihove potencijalne vrijednosti za preventivne i tretmanske intervencije s roditeljima (Hunt, prema Miller, 1992.):

1. Praksa udaranja djece uči ih da i sami udaraju. Brojna istraživanja potvrđuju izravnu povezanost između tjelesnog kažnjavanja u djetinjstvu i nasilnog ponašanja u doba mladenaštva i odraslosti.

2. Kažnjavanje prenosi poruku da je “onaj tko je jači u pravu”, da je u redu povrijediti nekog manjeg i slabijeg od sebe. Dijete tada smatra da je u redu maltretirati mlađu ili manju djecu. Kada odraste ima malo suosjećanja za one koji imaju manje sreće ili moći od njega, a boji se onih koji ih imaju više. Stoga mu je teško uspostaviti prava prijateljstva.

3. Djeca najbolje uče po modelu roditelja. Kažnjavanje prenosi poruku da je udaranje prihvatljiv način za izražavanje vlastitih osjećaja i rješavanje problema. Ako dijete rijetko ima priliku vidjeti roditelja kako se suočava sa srdžbom ili rješava probleme na kreativan i pozitivan način, ono samo to neće moći naučiti. Tako se neprikladno roditeljsko ponašanje prenosi na sljedeću generaciju.

4. Često citirana izreka “Batina je iz raja izašla” ustvari je pogrešno tumačenje biblijskog učenja. Iako se batina i bič u Bibliji često spominju, samo ih se u riječima kralja Solomona dovodi u vezu s odgojem djece. Solomonove su metode bile neuspješne na njegovom sinu princu Rehoboamu. Nigdje drugdje u Bibliji nema potpore za udaranje djece. Isus je djecu smatrao bliskom Bogu, i pozivao na ljubav, a ne kažnjavanje.

5. Kažnjavanje snažno utječe na odnos roditelja i djeteta jer niti jedno ljudsko biće ne gaji ljubav prema nekome tko mu namjerno nanosi bol. Istinska djetetova suradnja, ponašanje koje roditelj želi, može se postići jedino putem snažne vezanosti - odnosa temeljenog na ljubavi i putem mnoštva primjera ljubaznosti i vještina suradnje. Kažnjavanje, čak i kad se čini da uspješno djeluje, može dovesti samo do “dobrog” ponašanja na površini, temeljenog na strahu.

6. Srdžba koja se ne može sigurno izraziti skuplja se unutra; ljutita mladež ne pada s neba. Srdžba koja se kroz godine nakupila može roditeljima čije se dijete osjeća dovoljno jakim da je izrazi biti šok. Tako kažnjavanje može dovesti do “dobrog” ponašanja u ranijoj dobi, ali uz visoku cijenu koju roditelji i društvo plaćaju tijekom adolescencije i odraslosti.

7. Udaranje po stražnjici koja je tijekom ranog djetinjstva erogena zona može dovesti do asocijacije boli i erotskog užitka uzrokujući na taj način seksualne poteškoće u odrasloj dobi.

8. Udaranje po stražnjici može dovesti do tjelesnih povreda. Udarci po donjem dijelu kralježnice mogu uzrokovati subduralne hematome. Bolovi u križima u odrasloj dobi mogu imati svoj izvor u tjelesnom kažnjavanju u ranom djetinjstvu. Djeca mogu postati paralizirana

ili umrijeti poslije batina. Mnogo roditelja ne zna druge načine, tako da, kad tjelesnim kažnjavanjem ne uspijevaju postići cilj, ono eskalira i vrlo lako prelazi liniju do zlostavljanja djeteta.

9. U mnogim slučajevim "lošeg ponašanja" radi se o djetetovu odgovoru na zanemarivanje njegovih temeljnih potreba: prikladan san i ishrana, tretman skrivenih alergija, svjež zrak, tjelesna aktivnost, sloboda za istraživanje svijeta oko sebe, itd. Ali djetetova je najveća potreba za roditeljskom nepodijeljenom pažnjom. U ova vremena prezauzetosti malo djece prima dovoljno vremena i pažnje od svojih roditelja koji su često previše umorni ili nesabrani da bi se prema svojoj djeci odnosili s pažnjom i razumijevanjem. Kažnjavanje djeteta zbog reagiranja na prirodan način na zanemarivanje važnih potreba zaista nije pravedno.

10. Možda je naznačajniji problem vezan uz kažnjavanje taj što ono odvlači pažnju djeteta od datog problema i ono postaje zaokupljeno osjećajima srdžbe i želje za osvetom. Naj taj način dijete ostaje bez odlične prilike za učenje kreativnog rješavanja problema, a roditelj bez odlične prilike za to da dijete nauči moralnim vrijednostima u odnosu na stvarne situacije. Stoga kažnjavanjem dijete ništa ne uči o tome kako rješavati slične situacije u budućnosti. Ljubav i podrška jedini su način da se nauči istinski moralno ponašanje temeljeno na snažnim unutarnjim vrijednostima a ne površinski "dobrom" ponašanju temeljenom na strahu. Snažne unutarnje vrijednosti, mogu se razvijati samo u slobodi, nikad uz strah.

2. DRUŠTVENA PRIHVAĆENOST FIZIČKOG KAŽNJAVANJA/ /ZLOSTAVLJANJA

Fizičko kažnjavanje djece složena je i kontroverzna/prijeporna tema koja ima brojne implikacije za sprečavanje zlostavljanja djece. Pri pokušaju definicije širokog značenja "zlostavljanja djeteta" javljaju se poteškoće jer naša kultura prihvaća da je fizičko kažnjavanje primaran i nužan dio discipliniranja djeteta. Iako se postupci odgoja djece mijenjaju, ostaje problem količine/intenziteta fizičkog zlostavljanja djeteta koje se smatra prikladnim i prihvatljivim, budući da se određenje fizičkog zlostavljanja djece oslanja se na "prikladno/prihvatljivo" i "neprikladno/neprihvatljivo" fizičko discipliniranje djece. Wolfe (1992.) govori o kontinuumu fizičkog discipliniranja djeteta koji ide od metoda koje su široko prihvaćene u zajednici i uključuju manje korištenje fizičke sile, preko manje i više neprikladnog fizičkog discipliniranja, do fizičkog zlostavljanja ili značajnog rizika za fizičko zlostavljanje djeteta.

Tolerantnost društva prema fizičkom kažnjavanju/zlostavljanju djece možemo ilustrirati i sljedećim dvama primjerima. Podaci su prikupljeni u sustavu socijalne skrbi u Hrvatskoj.

Provedeno je istraživanje sa svrhom provjere integrativnog modela za objašnjenje zlostavljanja i zanemarivanja djece u obitelji prema kojem je takvo roditeljsko ponašanje rezultat određenih individualno-psiholoških obilježja roditelja te određenih socio-okolinskih stresora u obitelji (Pečnik, 1994.). Cilj je bio provjeriti razlikuje li se grupa roditelja koji zlostavljaju i/ili zanemaruju djecu od grupe roditelja iz opće populacije pod oblikom

integrativnog modela zlostavljanja i zanemarivanja i kakva je struktura tih razlika. Prikupljeni su podaci od dviju skupina roditelja: od roditelja evidentiranih u sustavu socijalne skrbi zbog zlostavljanja i/ili zanemarivanja djece (N=59) i roditelja iz opće populacije (N=513) koji, prema samoiskazu, nisu evidentirani u centrima za socijalni rad. Odgovarajućim diskriminacijskim analizama utvrdile su se osobine roditelja i svojstva socio-okolinskog okruženja obitelji temeljem kojih je bilo moguće gotovo sasvim točno razlikovati dvije skupine roditelja: višestruki korisnici CZSR, problemi s djetetom i sobom, nesretnost, "pod stresom", rigidnost, problemi s drugima, agresivne interakcije u obitelji, socio-ekonomski status i dob roditelja.

Za problem koji razmatramo u ovom članku posebno je zanimljivo detaljnije razmotriti čimbenik "agresivne interakcije u obitelji". Taj je čimbenik bio određen sljedećim varijablama: verbalnom agresijom u braku, nasiljem u braku, posjetama prijatelja i, u najmanjoj mjeri, nasiljem prema djetetu. Dvije skupine roditelja statistički se značajno razlikuju s obzirom na učestalost korištenja verbalne i fizičke agresije u sukobima s bračnim partnerom koja je, prema vlastitim izjavama, veća kod roditelja koji zlostavljaju i zanemaruju djecu. Međutim, *dvije se skupine roditelja ne razlikuju značajno u učestalosti korištenja fizičke agresije u sukobima s djetetom* (tablica 1).

Tablica 1.

Koliko ste često pri sukobima sa svojim djetetom upotrijebili fizičku agresiju (npr. pljuska, udarac po stražnjici) tijekom proteklih 12 mjeseci)	Roditelji evidentirani zbog zlostavljanja i/ili zanemarivanja djece (N=59)	Roditelji iz opće populacije (N=513)
NIKAD	22%	21%
JEDNOM U GODINI	12%	15%
DVA, TRI PUTA, U GODINI	15%	26%
ČESTO MANJE OD JEDNOM MJESEČNO	20%	14%
OTPRILIKE JEDNOM MJESEČNO	7%	10%
ČEŠĆE OD JEDNOM MJESEČNO	15%	8%

Na prihvaćenost tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja može upućivati i praksa mnogo učestalijeg prijavljivanja/pokretnja krivičnog postupka zbog zanemarivanja nego zlostavljanja djece.

Pregledom prigodnog uzorka studija slučajeva zlostavljanja, i/ili zanemarivanja djece (N=37) koje rješavaju centri za socijalni rad širom Hrvatske ustanovljeno je da je u 10 od 20 centara izjavljeno da na području nadležnosti dotičnog centra nema slučajeva zlostavljanja nego samo zanemarivanja djece. Pa ipak, u socijalnim anamnezama slučajeva maloljetničke delinkvencije u nekima od tih centara moguće je prepoznati aktualnu prisutnost fizičkog zlostavljanja ili njegovo postojanje u ranijoj dobi maloljetnika.

U nedostatku empirijskih dokaza ili teorijskih osnova za očekivanje da je zanemarivanje češće roditeljsko ponašanje od zlostavljanja, smatramo da opisana situacija može biti i posljedica veće tolerancije prema fizičkom kažnjavanju/zlostavljanju djece. Drugim riječima, moglo bi se zaključiti da je roditeljsko agresivno ponašanje prihvatljivije od nebrige o djetetovim potrebama za hranom, snom, obrazovanjem i zdravstvenom zaštitom. To u velikoj mjeri odražava poteškoće socijalnog radnika pri određivanju granice što je prihvatljivo nasilje roditelja u funkciji odgoja, a gdje počinje zlostavljanje. Dok je pokazatelje zanemarivanja "lakše" uočiti (npr. neishranjenost, nečistoća), fizičko je zlostavljanje, ako se ne radi o ekstremnim oblicima koji uslijed težina povreda dolaze do liječnika (pa čak i tada!), vrlo teško dokazati. Međutim, nije opravdano zbog toga zaključiti da ono ne postoji.

Među razlozima zbog kojih je "teško" uočiti fizičko zlostavljanje jesu i dominantne društvene vrijednosti prema fizičkom kažnjavanju i odgoju uopće.

U svojoj knjizi *Za tvoje dobro: korijeni nasilja u odgoju djece* Alice Miller (1987.) iznosi svoju kritiku dominantnih odgojnih vrijednosti i postupaka koje kritički naziva "otrovnom pedagogijom". Autorica smatra da o odgoju učimo sljedeće (Miller, 1987., str. 59.):

*Odrasli su vladari (a ne sluge!) ovisnog djeteta.
Oni poput boga određuju što je dobro, a što je loše.
Dijete se treba držati odgovornim za njihovu srdžbu.
Roditelje se uvijek mora zaštititi.
Djetetovi osjećaji puni života predstavljaju prijetnju autokratskom odraslom.
Djetetovu volju treba slomiti čim prije.
Sve se to treba dogoditi vrlo rano, tako da dijete "ne primijeti"
i ne može razotkriti odrasle.*

Također je dio "otrovne pedagogije" prenijeti na dijete informacije i vjerovanja koja ne da nisu dokazana, već su dokazano kriva, poput:

*Osjećaj dužnosti proizvodi ljubav.
Mržnju se može ukloniti tako da je se zabrani.
Roditelji zaslužuju poštovanje jednostavno zato što su roditelji.
Djeca ne zaslužuju poštovanje jednostavno zato što su djeca.
Poslušnost čini dijete jakim.
Visoko samopoštovanje je štetno.
Nisko samopooštovanje osobu čini altruističnom.
Nježnost je štetna.
Krivo je odgovarati na djetetove potrebe.
Ozbiljnost i hladnoća dobra su priprema za život.
Bolje je glumljenje zahvalnosti nego iskrena nezahvalnost.
Važnije je kako se ponašaš nego kakav stvarno jesi.
Roditelji ni Bog ne bi preživjeli da ih se uvrijedi.
Tijelo je nešto prljavo i odvratno.
Snažni su osjećaji štetni.
Roditelji su stvorenja bez nagona i krivnje.
Roditelji su uvijek u pravu.*

Čitatelji mogu sami prosuditi u kojoj je mjeri ova ideologija popularna kod roditelja u njihovom profesionalnom i osobnom okruženju u Hrvatskoj.

3. SOCIJALNA POLITIKA I FIZIČKO KAŽNJAVANJE/ZLOSTAVLJANJE

Za rješavanje problema fizičkog zlostavljanja, pa i fizičkog kažnjavanja djece izuzetno je značajna socijalna politika prema granicama roditeljske nadležnosti i uvjetima za obvezno interveniranje države u obiteljski život.

Moderna obiteljska socijalna politika, koja je najizraženija u skandinavskim zemljama, prije svega u Švedskoj, stavlja naglasak na obitelj kao zajednicu pojedinaca/osoba. Ovdje su veća državna davanja obitelji, a razvijenije su i službe za pomoć obitelji. Interferencija društva u privatnu domenu osjetno je veća. Načela na kojima se takvo djelovanje države zasniva jesu kvaliteta življenja, pravednost, redistribucija prihoda u korist brojnijih obitelji (Puljiz, 1994.).

Nekoliko europskih zemalja (Švedska, Norveška, Finska, Danska, Austrija) tretiraju fizičko kažnjavanje djece kao kriminalno djelo. Međutim, iako se može činiti logičnim da su i djeca ljudi koji imaju pravo da ih se ne udara (kao i odrasli), u većini zemalja nema takvih zakona. Stručnjaci za psihosocijalnu pomoć obiteljima čak smatraju da bi se maltretiranje djece moglo i povećati ako bi roditeljima prijetilo sudsko gonjenje. Švedsko iskustvo sa zakonom protiv tjelesnog kažnjavanja, koji je donesen prije više od deset godina, dokazuje upravo suprotno. Kriminalno djelo čini se rjeđe ako je protiv zakona nego ako je dozvoljeno. Miller (1991.) ističe kako bi zakonske promjene kojima bi postalo protuzakonito udarati dijete bile epohalnog značenja, te bi utjecale na smanjenje kriminaliteta, terorizma, ovisnosti i duševnih bolesti.

Osim takvih pristupa problemu fizičkog kažnjavanja i fizičkog zlostavljanja djece postoje i zalaganja da se zaštite interesi i "druge strane". Različiti pristupi obitelji i ulozi države u odnosu na obitelj mogu se podijeliti u četiri skupine (Fox-Harding, 1991., prema Stevenson, 1992.):

1. *Laissez faire i patrijarhat*

Ovaj pristup zastupa stajalište da se obitelj ne smije uznemiravati osim u sasvim krajnjim (ekstremnim) okolnostima te da uloga države treba biti minimalna.

2. *Državna moć i paternalizam*

Prema ovom pristupu, ekstenzivna državna intervencija u zaštiti i skrbi za djecu je legitimna. Sama intervencija može biti autoritarna, a veze unutar prirodne obitelji podcijenjene.

3. *Moderna obrana biološke obitelji i prava roditelja*

Intervencija države je legitimna, ali je ona shvaćena kao (idealno) podrška, pomoć u obrani i zaštiti biološke obitelji.

4. *Dječja prava i ravnopravnost djece (engl. child liberation)*

Ovaj se pristup zalaže za dijete kao za neovisnu osobu s pravima. Djeca se oslobadaju ugnjetavanja odraslih tako što im se dodjeljuje "odrasliji" status.

Stručnjaci u području zaštite djece izloženi su tako trajnoj napetosti koja je potrebna za održavanje zdrave ravnoteže između prava i potreba različitih strana koje su, ili se tako čini, u sukobu. To ima značajne posljedice na njihov profesionalni stres, kao i na stručno obrazovanje i razvoj.

4. ALTERNATIVE FIZIČKOM KAŽNJAVANJU DJECE

Različita stručna i civilna udruženja širom svijeta zalažu se za prestanak okrutnosti prema djeci i zabranu korištenja fizičkog kažnjavanja u odgoju. Međutim, sama zabrana nije dovoljna. Roditelji i druge osobe kojima su djeca povjerena na brigu i odgoj trebaju alternativne postupke za odgoj djece. Na temelju primijenjene i eksperimentalne analize ponašanja razvijen je niz alternativa fizičkom kažnjavanju. Dokazano je da su u mijenjanju nepoželjnog dječjeg ponašanja djelotvornija od fizičkog kažnjavanja te da su manje štetna za dijete. Djelotvorne alternative fizičkom kažnjavanju obuhvaćaju (prema Dillenburger i Keenan, 1994.):

1. Diferencijalno potkrepljenje drugog ponašanja

Najočitiji način za mijenjanje nepoželjnog ponašanja jest da se kod djeteta uspostave druga ponašanja, koja se međusobno isključuju. Na primjer, naučimo dijete da nam u kupovini pomaže umjesto da viče.

Takav pristup zahtijeva od odraslog nešto domišljatosti, ali dovodi do poboljšanih odnosa i mnogih drugih pozitivnih potkrepljenja.

2. Gašenje

Ponašanje, dobro ili loše, održava se putem potkrepljenja. Pronađu li osobe koje brinu o djetetu potkrepljenje koje održava neželjeno ponašanje, njegovim uklanjanjem nestati će i samo ponašanje. Pritom je potrebno poznavati tijek procesa "gašenja": neželjeno ponašanje najprije će se pojačati i postati još gore, pa tek onda smanjiti i nestati.

3. Cijena ponašanja

U slučaju neželjenog ponašanja dijete gubi neku privilegiju, npr. džeparac, vrijeme za igru i slično. Ta je metoda još djelotvornija ako se poželjno ponašanje koje slijedi potkrijepi.

4. Privremeni izostanak pozitivnog potkrepljenja

Potkrepljivač koji održava nepoželjno ponašanje, npr. lopta za koju se dvoje djece tuče, privremeno se ukloni. Često je teško utvrditi što je potkrepljivač, pa se dijete privremeno uklanja od svih mogućih potkrepljivača, npr. na stolicu, u kut ili u drugu prostoriju, dok se "ne ohlade".

5. Postupci kontrole podražaja

Osim utjecanja na neželjeno ponašanje putem posljedica, što je slučaj u postupcima koje su prethodno opisani, ponašanje se može mijenjati i putem kontrole podražaja. Najzorniji primjer za to je različito ponašanje istog djeteta kod kuće i u školi. Taj se postupak sastoji u tome da se dijete nauči da na određene podražajne riječi prestane s neželjenim ponašanjem. Druga je mogućnost da se neželjeno ponašanje uči uz prisutnost određenog podražaja, čija će odsutnost onda uzrokovati smanjenje neželjenog ponašanja.

6. Uklanjanje komponente koja se pojavljuje rano u lancu ponašanja

Pažljivim je opažanjem moguće otkriti čitav slijed događaja ili ponašanja koji vode do nepoželjnog ponašanja. Eliminiranjem ponašanja koje se javlja rano u tom slijedu moguće je taj slijed prekinuti.

7. Učenje opažanjem

Velik dio svog repertoara ponašanja djeca stječu oponašanjem drugih. Ona oponašaju poželjna i nepoželjna ponašanja. Učenje opažanjem može se iskoristiti i za podučavanje djeteta socijalnim vještinama i asertivnom ponašanju koje će im omogućiti da se odupru pritisku vršnjaka da se nepoželjno ponašaju.

8. Raspravljavanje i pravila

Jedan od temeljnih prigovora onima koji se protive udaranju djece jest da mala djeca ne razumiju argumente i uvjeravanja te da udarac djelotvorno prenosi poruku. Prikladno reagiranje na uvjeravanje nešto je čemu djecu (kao i neke odrasle) treba naučiti. Dokazano je da se "osobe koje su odgajane uz raspravljavanje i argumente od djetinjstva najčešće koriste tim načinima i najbrže reaguju kada ih koriste drugi u odrasloj dobi (Baldwin i Baldwin, 1986.).

Autori također ističu da ti načini oblikovanja dječjeg ponašanja ne vode samo do djece koja se bolje ponašaju već i do sretnijih i zdravijih odnosa između odraslih i djece. Ovdje je potrebno napomenuti da predložene alternative proizlaze iz bihevizma, koji je tek jedan od psiholoških pristupa ljudskom ponašanju.

Drugačiji pristup pronalaženju alternativa fizičkom kažnjavanju jest da ih svaki roditelj ili stručna osoba kojoj je dijete povjereno na brigu sam razvije. Pri tom je značajno da joj/mu polazište budu najnovije spoznaje o odgoju djeteta, odnosno o funkcijama roditelja koje su od ključnog značenja za djetetov razvoj. Na temelju pregleda literature, kliničkog iskustva i istraživanja Kari Killen (u tisku) utvrdila je sedam središnjih, međusobno povezanih, roditeljskih funkcija:

1. Sposobnost realističnog percipiranja djeteta;
2. Sposobnost prihvaćanja toga da je odgovornost odraslog da zadovoljava potrebe djeteta, a ne obrnuto;
3. Sposobnost realističnih očekivanja glede djetetova suočavanja (usklađena s djetetovom dobi, sposobnostima i razvojem);
4. Sposobnost pozitivnog uključivanja u interakciju s djetetom;
5. Sposobnost empatije (uživljavanja u osjećaje) s djetetom;
6. Sposobnost davanja prednosti zadovoljavanju temeljnih djetetovih potreba;
7. Sposobnost podnošenja vlastite boli i frustracije bez njezina iskaljivanja na djetetu.

5. ZAKLJUČAK

Štetnost i raširenost fizičkog kažnjavanja/zlostavljanja djece su dokazani. Također je poznato da je najučinkovitiji način rješavanja problema nasilja u obitelji primarna prevencija koju čine uklanjanje društvenih normi koje nasilje u obitelji i društvu čine legitimnim te prekidanje međugeneracijskog lance nasilja putem podučavanja alternativnih odgojnih postupaka. Ugrađivanje spoznaja iz ovog članka u vlastiti život i rad može biti korak u tom smjeru.

LITERATURA:

1. Dillenburger, K. i Keenan, M. (1994) **Alternatives to physical punishment in child rearing practices**. Rad predstavljen na konferenciji "Violence in the Family", Amsterdam, 7. str.
2. Miller, A. (1987) **For your own good: The roots of violence in child-rearing**. London: Virago Press.
3. Miller, A. (1992) **Breaking down the wall of silence**. London: Virago Press. 182 str.
4. Killen, K. (1994) **Sweket: Omsorgssvikt er alles ansvar**. Oslo: Kommureforlaget.
5. Pečnik, N. (1993) **Provjera nekih metrijskih karakteristika inventara rizičnosti za zlostavljanje djece**. Magistarski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb.
6. Pečnik, N. (1994) Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji. **Zbornik radova Naša obitelj danas**, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, 244-257.
7. Puljiz, V. (1994) Socijalna politika i obitelj. **Revija za socijalnu politiku**, 1(3), 237-244.
8. Stevenson, O. (1992) Social work intervention to protect children: Aspects of research and practice. **Child Abuse Review** 1, 19-32.
9. Wolfe, D.A. (1992) **Preventing Physical and Emotional Abuse of Children**. New York: Guilford Press.

*Summary**PHYSICAL PUNISHMENT OF CHILDREN BETWEEN SOCIALLY ACCEPTED BEHAVIOUR AND CHILD ABUSE**Nina Pečnik*

The article describes harmful consequences of physical punishment as well as the social acceptance of physical punishment and physical child abuse. Results which suggest that there is no difference in frequency of use of physical punishment between abusive and general population parents are reported. In conclusion, social policy toward physical punishment and some alternatives to physical punishment are discussed.